

Відгук

офіційного опонента доктора наук з фізичного виховання і спорту, доцента, першого проректора з науково-педагогічної роботи Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту Афanasьєва Сергія Миколайовича на дисертацію Ра'ад Абдул Хаді Мохаммад Аалалван. «Фізична реабілітація після хірургічного лікування розриву ахіллового сухожилля», подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.03 – фізична реабілітація

Актуальність теми. Розрив ахіллового сухожилля характерний для осіб працездатного віку. Найбільш часто розрив відбувається у пацієнтів в 30-40-річному віці. Це обумовлено, з одного боку, накопиченням дегенеративних змін в сухожиллі, а з іншого – ще відносно високим рівнем фізичної активності. У розвинених країнах, завдяки досягненням цивілізації, характерним є малорухомий спосіб життя, проте намітилася стійка тенденція до захоплення фітнесом. У результаті з'явилася соціальна група, члени якої займаються спортом час від часу. Як підсумок відзначається підвищення частоти розривів ахіллового сухожилля.

Фізична реабілітація після такого пошкодження становить актуальну проблему та має важливе соціальне та економічне значення, що обумовлено, з однієї сторони, зростанням кількості пацієнтів з розривами ахіллового сухожилля і відсутністю методів ранньої фізичної реабілітації, високим відсотком незадовільних результатів. До того ж сучасними програмами не враховуються терміни призначення та строки застосування відновних засобів, індивідуальні реакції на окремі засоби та їх комплекс, а також вплив на якість життя пацієнтів.

Враховуючи вищевикладене, без сумніву, очевидним є актуальність дисертації здобувача.

Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано згідно з планом НДР кафедри фізичної реабілітації НУФВСУ і «Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр.» Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 4.4. «Удосконалення організаційних і методичних основ програмування процесу фізичної реабілітації при дисфункціональних порушеннях у різних системах організму людини», номер державної реєстрації 0111U001737, згідно з «Планом НДР Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр.» за темою 4.2. «Організаційні та теоретико-методичні основи фізичної реабілітації осіб різних нозологічних, професійних та вікових груп», номер державної реєстрації 0116U001609. Роль автора, як співвиконавця даних тем, полягала в обґрунтуванні та розробці комплексної програми фізичної реабілітації пацієнтів після хірургічного лікування розриву ахіллового сухожилля.

Наукова новизна дослідження. Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто відмітити наступні результати, що мають вагому наукову новизну. Автором уперше науково обґрунтовано і розроблено комплексну програму фізичної реабілітації після хірургічного лікування розривів ахіллового сухожилля, визначальними особливостями якої є застосування процедур лікувальної гімнастики з включенням ізометричних та ідеомоторних вправ, спеціальних вправ для відновлення амплітуди руху і сили плантарної флексії, коригувальних вправ, різновидів ходьби, вправ з фідболом, у басейні, рухливих платформ, взуття зі збільшеною висотою каблука та із закругленою підошвою, фізіотерапевтичних методів.

Науково цінним є застосування методологічних підходів концепції SMART при постановці індивідуальних реабілітаційних цілей пацієнтів для підвищення ефективності та керованості процесу відновлення після хірургічного лікування розривів ахіллового сухожилля.

Дисертантом уперше визначений вплив розробленої програми фізичної реабілітації на якість життя; доповнено знання про вплив іммобілізації на

функціональний стан біомеханічної системи нижньої кінцівки, про особливості динаміки відновлення амплітуди руху у гомілковостопному суглобі після оперативного лікування розривів ахіллового сухожилля, про динаміку якості життя у пацієнтів після операцій на дистальних відділах нижньої кінцівки; дістали подальшого розвитку положення про позитивний вплив засобів фізичної реабілітації на процес відновлення пацієнтів після оперативного лікування розривів ахіллового сухожилля та кількісні показники, що його відображають.

Вважаємо, що елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Практична значущість дослідження полягає в розробці та апробації комплексної програми фізичної реабілітації пацієнтів після хірургічного лікування розриву ахіллового сухожилля, сутність якої полягає в обґрунтованій спрямованості дій з визначення адекватних форм, засобів і методів фізичної реабілітації залежно від етапу і функціонального періоду відновлення, необхідності відновлення рухової функції та якості життя.

Комплексна програма фізичної реабілітації була впроваджена у практичну діяльність роботи клініки реабілітації ДУ «Інститут травматології та ортопедії НАМН України» (2018 р.), відділення травматології та ортопедії клінічної лікарні № 7 м. Києва (2018 р.) та Центру спортивної реабілітації «Олімпійський» (2018 р.). Сформульовані в дисертації висновки доповнили матеріали навчальних дисциплін кафедри фізичної реабілітації Національного університету фізичного виховання і спорту України при викладанні курсу «Фізична реабілітація» (2018 р.), а також кафедри фізичної реабілітації та біокінезіології Київського університету імені Бориса Грінченка при викладанні курсу «Фізична реабілітація при травмах та захворюваннях опорно-рухового апарату» (2018 р.), що підтверджується відповідними актами впровадження.

Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків, практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація виконана на достатньо високому та сучасному науково-методичному рівні. Методично вірний підхід до вирішення поставлених завдань, використання сучасних високоінформативних методів дослідження у поєднанні із достатньою кількістю спостережень та застосування сучасних комп'ютерних технологій для обробки результатів дослідження із використанням пакета прикладних статистичних програм забезпечили достовірність та репрезентативність отриманих автором наукових результатів. Усі наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, достатньо аргументовані, відповідають поставленій меті та завданням дослідження, мають теоретичне та практичне значення. Необхідно відзначити, що висновки дисертаційного дослідження мають об'єктивний характер, адекватні та цілком логічні, базуються на грамотному використанні методів дослідження.

Основні положення дисертації оприлюднені на Міжнародних конференціях молодих вчених «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації в Україні» (Київ, 2015–2018); на VIII–X Міжнародних наукових конференціях молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2015–2018); на VI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту і туризму» (Запоріжжя, 2016); на науково-практичній конференції з міжнародною участю «Профілактика неінфекційних захворювань на перехресті терапевтичних наук» (Харків, 2016); на V Міжнародній науково-практичній електронній конференції «Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті» (Київ, 2017); на науково-методичних конференціях кафедри фізичної реабілітації Національного університету фізичного виховання і спорту України (2015–2018).

Висновки дисертації логічні, завершені і відповідають результатам дисертаційного дослідження.

Оцінка змісту дисертації та її завершеності. Дисертація побудована за традиційною схемою наукових рукописів, викладена на 236 сторінках

машинопису. Матеріал представлений 16 таблицями та 17 рисунками, ілюстративний матеріал є переконливим та інформативним. Бібліографічний покажчик літератури нараховує 212 наукових джерел літератури. Наукова та літературна якість подання матеріалу та стилю дисертаційної роботи не викликають жодних заперечень.

У **Вступі** здобувач чітко обґрунтував актуальність проблеми, науково коректно сформулював мету, що корелює із темою та конкретизується у завданнях, висвітлив новизну та практичну значимість роботи, навів відомості про апробацію.

У **розділі 1 «Сучасні уявлення про фізичну реабілітацію пацієнтів після хірургічного лікування розривів ахіллового сухожилля»**, присвяченому огляду літературних джерел, автор, ґрунтовно проаналізувавши достатню кількість літературних джерел, в тому числі іноземних, подає повну характеристику стану проблеми, існуючих на сьогодні у науковій літературі підходів у веденні пацієнтів після хірургічного лікування розривів ахіллового сухожилля впродовж відновного лікування. Автор приходить до висновку, що результат залежить більшою мірою від раціонального застосування засобів фізичної реабілітації, спрямованих на відновлення функціональних можливостей сухожильно-м'язової системи.

Здобувач сконцентрував увагу на основних суперечливих моментах проблеми. Дослідження літературних джерел демонструє обізнаність у проблемі, показує вміння аналізувати складні, а часом і суперечливі дані.

У **розділі 2 «Методи та організація дослідження»** дисертант вдало обґрунтовує вибір методів для власного дослідження проблеми, вказує на необхідність їх застосування. Здобувач обстежив достатню кількість пацієнтів, а кількість використаних сучасних методів відповідає вимогам, що стосуються такого виду робіт. Автор чітко описує запропонований підхід до дизайну дослідження, етапність його проведення. Розділ завершується відомостями про методи статистичної обробки, що були задіяні для узагальнення отриманих цифрових результатів

У розділі 3 «Характеристика стану пацієнтів на етапі попереднього дослідження» здобувач наголошує на тому, що серед пацієнтів з розривами ахіллового сухожилля, що ввійшли до групи дослідження, переважна більшість була представлена чоловіками (67,8 % пацієнтів), що підтвердило статистичні дані про більшу типовість такої травми для чоловіків. Середній вік склав $(44,10 \pm 7,47)$ роки, що потрапляє до вікового діапазону зі статистично найбільш розповсюдженими розривами ахіллового сухожилля. У обстеженій групі переважав лівосторонній розрив.

Отримані результати констатувального експерименту дозволили оцінити вихідний морфо-біомеханічний стан пацієнтів після хірургічного лікування розривів ахіллового сухожилля і врахувати це при розробці комплексної програми фізичної реабілітації.

У розділі 4 «Комплексна програма фізичної реабілітації пацієнтів після хірургічного лікування розриву ахіллового сухожилля» здобувач представив складові програми, яка базується на особливостях процесу відновлення сухожилля. Організація та реалізація програми відбувається на основі поєднань фізичних вправ та різноманітних форм і методів їх застосування, фізичних чинників та масажу.

Відмінною рисою авторської програми є те, що враховувалися методологічні підходи міжнародної класифікації функціонування, засади формування індивідуальних смарт-цілей (смайт-завдань) для пацієнтів; індивідуальні потреби пацієнтів та активність життя; вплив на поставу іммобілізації нижньої кінцівки. Автором ретельно прописані періоди фізичної реабілітації і їх основні компоненти, які спрямовані на відновлення того, що з урахуванням думки хворого необхідно для підвищення функціонування, зменшення обмеження життєдіяльності, максимальну реалізацію активності та участь пацієнта.

У розділі 5 «Ефективність застосування комплексної програми фізичної реабілітації після хірургічного лікування розриву ахіллового сухожилля» представлено результати дослідження ефективності авторської

програми з оцінкою та аналізом динаміки морфофункціональних показників у співставленні між основною та контрольною групами.

Здобувачем переконливо підтверджені переваги авторської програми за показниками динаміки показників гоніометрії гомілковостопного суглоба, плантодинамометрії, вертикальної стійкості, тесту 10-метрової ходьби та аналізу результатів даних за Manchester–Oxford foot questionnaire.

У розділі 6 «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» охарактеризовано отримані результати дисертаційної роботи, що дозволило розподілити їх на три групи даних: підтверджувальні, доповнювальні і абсолютно нові.

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях. За матеріалами дисертації опубліковано 9 наукових праць, з них 6 статей опубліковані у фахових виданнях України, з яких 5 увійшли до міжнародної наукометричної бази, та 3 публікації апробаційного характеру.

Структура та зміст автореферату ідентичні тим, що наведені в дисертації.

Недоліки, зауваження і побажання. В процесі рецензування дисертації, автореферату та наукових публікацій дисертанта суттєвих недоліків або зауважень не виникло. В якості дискусії хочеться почути від дисертанта відповіді на такі запитання:

1. Не зрозуміло використання терміна для пацієнтів з «активним способом життя (наявністю систематичних занять фізичними вправами), для яких допускалось збільшення тривалості процедури за рахунок загальнорозвиваючих вправ, з обтяженням для зменшення дефіциту рухової активності та підтримання фізичної працездатності. Які критерії для збільшення навантаження пацієнтам використовував здобувач?

2. Чи були індивідуальні реакції на окремі засоби фізичної реабілітації та їх комплекс?.

3. Чи використовував автор програми лікувальний масаж як відновлювальний засіб, окрім самомасажу?

Наведені зауваження та побажання ніяк не зменшують цінності наукової новизни та практичної значимості дисертаційної роботи.

Висновок. Дисертаційна робота **Ра'ад Абдул Хаді Мохаммад Алалван «Фізична реабілітація після хірургічного лікування розриву ахіллового сухожилля»**, подана на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю **24.00.03 – фізична реабілітація**, є завершеним, самостійно виконаним дослідженням, яке слід розцінювати як таке, що дало вагомий внесок у розв'язання актуального питання фізичної реабілітації. За актуальністю, об'ємом виконаного наукового дослідження, його науковою новизною, практичною значущістю робота відповідає сучасним вимогам «Положення про присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року за № 567 до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Автор дисертації **Ра'ад Абдул Хаді Мохаммад Алалван** заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю **24.00.03 – фізична реабілітація**.

Офіційний опонент: перший проектор
з науково-педагогічної роботи Придніпровської
державної академії фізичної культури і спорту
д.фіз.вих., доцент

С. М. Афанасьєв

Підпис Афанасьєва С. М. засвідчено.

Начальник відділу кадрів ПДАФК

Н. І. Дем'янова